

Landsmøte i
Norsk Kjemisk Industriarbeiderforbund
Oslo 11. oktober 1988

SPERRET til 11.10.88 kl 15

Statsminister
Gro Harlem Brundtland

DEN POLITISKE SITUASJONEN

Arbeiderpartiet har igjen fått mulighet til å prege samfunnsutviklingen.

Jeg har med glede merket meg hva landsstyret i Kjemisk ga uttrykk for i juni:

"Selv om vi har kritiske synspunkter til enkelt-saker, er vi overbevist om at en Arbeiderparti-regjering er det beste alternativet for oss".

Det er viktig å ha klart for seg, ikke minst i de månedene vi nå går inn i. De skal vi bruke til å meisle ut vårt arbeidsprogram for den kommende fire-års perioden. Vi trenger dere aktivt med i den debatten. Når landsmøtet i mars har trukket konklusjonene, trenger vi alle i den kampen som da er den aller viktigste: Å sikre Arbeiderpartiet en oppslutning i september som gjør det mulig å sette programmet ut i livet.

Det vil ikke bare være det beste alternativet for de fagorganiserte, men for hele det norske samfunn.

Arbeiderbevegelsen har staket ut en ny kurs, og stanset høyredreiningen i samfunnet. Vi har forhindret at også Norge kom inn i en situasjon hvor en stor del av befolkningen blir gående arbeidsledig og hvor viktige pilarer i velferdssamfunnet svekkes.

Det norske samfunn trenger alles bidrag til en framtid som vi har et felles ansvar for. Dette gir vi et klart signal gjennom slagordet "Krav til innsats - for felles framtid". Det er dette som må prege oss alle.

Fagbevegelsen har vist vei gjennom det inntektspolitiske samarbeidet i vår. Det var et viktig bidrag til å rette opp krisen i norsk økonomi. Nå må vi ta vare på det vi har vunnet. Vi må få folk med i en annen og ny retning, en som bygger opp verdiene i stedet for å skusle dem bort.

Det er nødvendig med en ny holdning og en ny ånd på alle nivåer i samfunnet. Vi må alle ta et større ansvar for samfunnet vi lever i og miljøet vi deler.

Det gjelder bankene som bidro til den økonomiske krisen gjennom en uhemmet utlånspolitikk.

Det gjelder de som bryter spillereglene og går til ulovlige aksjoner for å fremme egne interesser, på tvers av vårt politiske system.

Det gjelder politikere som sier at folk bare behøver å etterleve de lover de selv er nige i. Carl I Hagen ville rettferdiggjøre svart arbeid og samtidig fremstå som partiet for lov og orden. Denne type dobbelt bokholderi er bare enda mer avslørende når Hagen beklager virkingen av sine uttalelser - på Fremskrittspartiets galluptall !

Fremskrittspartiets holdning blir symbolet på en moral som vil undergrave alles velferd.

Som sosialdemokrater vet vi at gode holdninger ikke er nok for å lage et godt samfunn. Men vi må gjøre det helt klart: Vi klarer oss heller ikke uten holdninger.

Gjennom bevisst politisk styring og nødvendige valg kan vi nå langt i å skape et godt og rettferdig samfunn. Men vi når enda lenger hvis det følges opp gjennom aktiv innsats fra hver og en av oss.

Miljøvern er et klassisk eksempel på at hvis alle gjør som de vil, får ingen det som de ønsker. Alle må ta ansvar, men det er samtidig helt nødvendig med politisk styring og forpliktende samarbeide over landegrensene, hvis det skal monne. I fellesskap må vi vise ansvar og solidaritet med våre barn og barnebarn.

Med programutkastet tar vi en offensiv kamp for sammenhengen og helheten i velferdssamfunnet. Vi må skape de verdiene som skal betale regningr og vi må ha mot til å sørge for at ikke bare rettighetene, mens også pliktene for hver og en av oss av blir oppfylt.

*

Med programmet "Krav til innsats - for felles framtid" setter vi igjen arbeidet i sentrum. Hvorfor gjør vi det ?

Vi har i 80-åra igjen sett at arbeid for alle, velferd og trygghet ikke er verdier vi kan ta for gitt.

Men vi setter arbeidet i fokus, også fordi vi trenger alle i arbeid - hvis vi skal makte de utfordringene vi står foran.

La oss kaste et lite blikk tilbake. Hva var det som skjedde i første halvdel av 80-åra ? Det ble ført en politikk med utgangspunkt i andre verdier enn våre. Ressursene ble vridd mot økt privat forbruk og privat sektor, på bekostning av viktige oppgaver vi må møte i fellesskap. Det ble skapt nye forskjeller, mellom grupper og mellom distriktet. Så var det da også synet på fordelingspolitikken som sto sentralt i regjeringskrisen i 1986.

Skritt for skritt gikk det i retning av underskudd i norsk økonomi. Vi brukte mer enn vi skapte. Derfor endte det også i en økonomisk krise, skapt av en politikk som bygde på andre verdier enn våre - og forsterket av fallet i oljeprisene.

Det var økonomisk vekst, men den var bygd på sandgrunn.

Vi fikk i 80-årene 60 000 nye arbeidsplasser innen finans- og eiendomsdrift og 60 000 nye arbeidsplasser innen varehandel, de fleste basert på import. Mens tallet på arbeidsplasser i den konkurranseutsatte delen av næringslivet gikk ned med 36 000. Det var der vi burde hatt veksten.

Slik kunne det ikke fortsette. Selv Høyre måtte erkjenne at det førte helt galt av sted. Den gang. Nå forsøker Syse å omskrive historien - og fortelle oss at den krisen Presthus

beskrev i 1986 likevel ikke var noen krisen, men tvert imot uttrykk for en lykkelig blomstringstid.

I 1986 gikk Norge med 40 milliarder kroner i underskudd i utenriksøkonomien, penger Norge må låne opp. Hvis vi hadde latt dette fortsette, ville utgiftene til renter og avdrag på gjeld blitt helt uholdbare. Da ville vi fått masse-arbeidsledighet, og langt større problemer med å møte utfordringene i eldreomsorg, helsestell og barneomsorg.

Neste år vil underskuddet være redusert til en fjerdedel. Men fortsatt har vi ett av de høyeste underskuddene av OECD-landene. Det er bare Norge og Sverige som har greid å unngå massearbeidsledighet med så store underskudd i utenriksøkonomien.

Likevel er det Høyre lanserer, den samme, gamle politikken. De vil prøve sin oppskrift en gang til.

De vil endre skattesystemet igjen, slik at høyinnteksgruppene igjen skal få større fordel av fradragene, de lover igjen skattelettelse og økt privatisering.

Høyres leder sier partiet har lagt seg på den hovedstrømning som er toneangivende over hele Europa. De vedstår seg sine nyliberalistiske forbilder - men tror Norge skal unngå baksiden av den medaljen, en arbeidsledighet på mer enn 10 %.

Regjeringen har valgt å stramme inn mest der overforbruket var størst. Reduksjonen i det private forbruket har ført til at importen er blitt 5 milliarder lavere. Hvis vi skulle redusert det offentlige forbruket for å få til samme reduksjon i importen - ja, da måtte vi redusere det samlede offentlige forbruket med over 30% !

Hva ville ikke det ha betydd for situasjonen i skolen og i helsevesenet ? Og det ville gitt en nedgang i sysselsettingen på 150 000 personer.

Arbeiderpartiet sier nei til en slik politikk, som er å skyve byrdene over på et mindretall av befolkning - det mindretall som settes utenfor samfunnet, som arbeidsledige.

*

Vi har kommet et godt stykke på vei. Men vi er ikke helt framme. Gjenopprettingspolitikken må fortsette. Derfor er forslaget til 1989-budsjett også et stramt budsjett. Vi må sørge for at vi ikke igjen får en sterk pris- og kostnadsvekst. Men av hensyn til sysselsettingen er det ikke forsvarlig med ytterligere innstramminger neste år

Mye tyder på at vi har truffet blink, når de kraftigste angrepene går ut på at budsjettforslaget skulle være grått og kjedelig. Det sier man om et budsjett som er preget av viktige prioriteringer:

- miljøbevilgningene øker med 25% neste år,
- budsjettet betyr et krafttak for den sosiale boligbyggingene. To tredjedeler av alle nye boliger neste år kan finansieres i Husbanken.
- og vi fortsetter den sterke satsningen for barnefamiliene.
- forskningsinnsatsen øker med ytterligere 500 millioner kroner. Dermed vil bevilgningene til dette viktige området være økt med 50% siden regjeringsskiftet. Det er en nødvendig satsing hvis vi skal gjøre oss mer uavhengig av oljen.

Det legges ikke opp til noen innstramming i det private forbruket neste år, men vi må sørge for at det blir rom for de investeringer vi må gjøre i industrien.

Et fortsatt inntektspolitisk samarbeide som kan sikre at vi tar vare på det vi har vunnet gjennom årets inntektsoppgjør,

er derfor en nødvendig del av en samlet politikk for å sikre både sysselsetting og velferd.

Neste år kan vi for første gang i 80-årene komme ned på samme prisstigning som de land vi konkurrerer med, til tross for at indeksen som kom i går var høyere enn vi hadde ventet. Tross økningen på 1,3% i september, så har prisstigningen siden inntektsoppgjøret ble avsluttet i april bare vært på 1,9 %.

Erfaringsmessig er det en betydelig stigning i indeksen fra august til september, og gårsdagens indeks viser at vi takten i prisstigningen fortsatt avtar. Vi kapper ned på avstanden til våre handelspartnere, og regner med at dette vil fortsette i år, og i et enda sterkere tempo på nyåret.

Et inntektspolitisk samarbeid er ikke bare et virkemiddel for å holde lønnsutviklingen innen nøkterne rammer. Det gir også helt andre muligheter for en rettferdig inntektspolitikk. Det gir oss muligheter til å tømre sammen et opplegg som gir mest til de som har minst og som gir plass for sosiale forbedringer.

Hva var det vi oppnådd gjennom samarbeidet i våres ?

Vi fikk et lavtlønnsoppgjør som var det mest rettferdige på mange, mange år. Rengjøringshjelpen fikk dobbelt så stort lønnstillegg som rådmannen, regnet i kroner. Flere lavtlønnsgrupper også i dette forbundet, fikk både 2 og 3 kroner timen.

Vi fikk økt svangerskapspermisjon. Vi sikret lavere boligrente for de som trenger det mest og vi fikk gjennomført lettelser i tilbakebetalingen av studielån. Og vi sikret en pensjonsreform både partiet og fagbevegelsen har lagt så stor vekt på, og som gir eldre arbeidstakere - både kvinner og menn - rett til en verdig avslutning på sitt yrkesaktive liv.

Det var nødvendig, etter 5 års reformpause.

Men det som kanskje var det viktigste av alt: Den konkurranseutsatte delen av næringslivet ble igjen

lønnsledende. Det har ikke vært tilfelle de siste årene. Det er de som konkurrerer med næringslivet i andre land, som må sette normen for lønns- og kostnadsveksten i vårt land. Hvis ikke skjer det som skjedde i første halvdel av 80-åra - vi kommer helt i uttakt med verden omkring oss. Det var derfor det også gikk så galt.

Hva så med renten? Bedringen i økonomien ga mulighet for å sette ned renten på Norges Banks daglån med en halv prosent i to omganger i våres. Forskjellen mellom renten i Norge og i andre land er blitt mindre. Kronekursen er nå stabil. Vi unngår for første gang de enorme overskridelsene på kredittramme vi har opplevd tidligere år.

Utenriksøkonomien vil neste år bli ytterligere bedret, og dermed legges grunnlaget for en ytterligere rentenedgang.

Nå har vi sett at noen økonomer anbefaler oss å sette ned renten med 3 %. Ja, det høres både forlokkende og greit ut. Men tror noen at vi hadde latt vær å gjøre det, hvis vi kunne?

Vi styrer mot en lavere rente. Men renten må gå ned som en følge av at vi sikrer en bedre balanse i norsk økonomi.

Fordi vi vil unngå sosiale nedskjæringer og et svekket velferdssamfunn, er den sikreste måten å nå målet på, et fortsatt inntektspolitisk samarbeide.

La meg minne om det Arthur Svensson sa i sin innledningstale. Et oppgjør på 8% og en prisstigning på 8% blir også et slags 0-oppgjør for lønnstakerne. Men ikke for landet. De eneste som har fordel av det er de vi skal konkurrere med ute.

Nå vet vi at fortsatt lønnsmoderasjon kan føre til at eierinntektene i lønnsomme bedrifter øker urimelig mye. Vi støtter de tanker fagbevegelsen har gjort seg om disponering av overskudd. Det blir nødvendig med fondsavsetninger som sikrer at overskuddene går til forbedringer i arbeidslivet, i stedet for å gi en skjev inntektsfordeling.

Det kan også gi midler til viktige investeringer, og til bedre studiepermisjonsordninger, slik at flere får mulighet til

skolering. På den måten kan en solidarisk lønnspolitikk føre til større likhet, ikke bare i lønn, men også i muligheter i arbeidslivet. Og det vil samtidig være et helt nødvendig bidrag til å styrke norsk næringslivets framtidsmuligheter.

For det må vi nå styrke.

*

Norge har i dette århundre hatt store fordeler av naturressurser som vannkraft og fisk. I de to siste ti-årene har vi fått betydelig drahjelp fra oljerikdommene. 80-årene har lært oss at vi ikke kan stole på oljen. Vi skal fortsatt dra nytte av naturressursene. Men vi kan ikke vente å få noen tilleggsfordel av dette. Det er innsatsen fra hver enkelt av oss som er vår viktigste ressurs. Det er den vi må utnytte for å få flere ben å stå på enn det oljen gir oss.

Skal vi legge grunnlaget for velferd, inntekt og sysselsetting i fremtiden, må vi ha et mer variert og større konkurranseutsatt næringsliv. I årene framover blir det oss selv det kommer an på: Hvor mange vi er som deltar i arbeidslivet, og hvor dyktige vi er.

For det er fortsatt slik at det er næringslivet vi skal leve av - også i fremtiden. Og da må vi kjempe for fremtidens næringsliv - ikke fortidens.

Da krisen kom kunne alle se at vi hadde forsømt moderniseringen av de næringer vi tidligere levde av og at vi ikke i tilstrekkelig grad hadde utviklet nye og framtidsrettede næringer.

Vår industri har tradisjonelt vært bygget opp på våre naturressurser, særlig mineraler, skog, fiske og vannkraft. Våre rike naturressurser vil fortsatt utgjøre et vesentlig grunnlag for næringslivet.

Men vi har i for stor grad eksportert råvarer og lite bearbejdede produkter. Dermed har vi overlatt den videre bearbejdingen og dermed størstedelen av verdiskapningen til andre land.

På mange av de områdene hvor vi tradisjonelt sto sterkt, har markedene skrumpet inn, og det er kommet nye konkurrenter på banen.

Vi har i for liten grad tatt i bruk moderne teknologi og kunnskaper for å kunne produsere varer som etterspørres i vår del av verden. Nå er ikke poenget å gjøre alle industri til "intelligensindustri", men alle industri bør være intelligent industri.

Innsatsen av avansert kunnskap og teknologi i våre eksportprodukter er langt lavere enn i de fleste andre europeiske land. Vi utdanner langt færre ingeniører og teknologer enn f.eks. våre naboland.

Norsk næringsliv er svakt på de områder hvor etterspørselen og fremtidsmulighetene er store - og det er stort på områder hvor markedene blir mindre.

Omstilling er krevende.

Den borgerlige regjeringen tok ikke denne utfordringen. Den fortsatte passivt å støtte næringer og bedrifter som ikke kunne klare seg, fremfor å bidra til modernisering og nyskaping. I perioden 1981-86 ble det gitt ca. 25 milliarder kroner i offentlig støtte til industri og bergverk. Mesteparten av dette gikk til å opprettholde ulønnsom produksjon.

Dermed mistet vi verdifull tid. For omstillingen ville ha vært mindre smertefull om den hadde startet tidligere, mens de store oljeinntektene ga oss langt større handlefrihet. Det var i fornyelsen av vårt næringsliv de burde vært satt inn.

Nå måtte vi satse, samtidig som vi måtte stramme inn.

Ett av de problemene norsk industri nå møter - eller at børsen og bankene sliter med sine "dagen-der-på"-problemer - er mangel på risikovillig kapital. Regjeringen har nedsatt en arbeidsgruppe som skal arbeide med dette spørsmålet, og skal levere en første innstilling allerede i høst. I samarbeid med arbeids- og næringslivets organisasjoner vil vi styrke tilgangen på risikovillig kapital.

Industribankens invilgningsrammer øker med 17,6 % og vi vurderer en ny og mer fleksibel styringsform for bankens utlån.

For å bedre bedriftenes egne muligheter, åpnes det friere adgang til å låne ute, og avsetningen til konsolideringsfond økes fra 20 til 23% med virkning fra skatteåret 1988.

Sammenlignet med andre industriland har Norge brukt for lite til forskning og utvikling. Derfor har vi økt innsatsen, og vi øker den enda mer neste år. Bevilgningene til forskning og utvikling over Næringsdepartementets budsjett er derved økt med 50% siden regjeringsskiftet.

I et lite land som vårt er det særlig viktig at staten engasjerer seg i forskning og utvikling. De fleste norske bedrifter er for små til å kunne dekke sine egne behov på dette området.

Vi har ikke bare økt innsatsen, men også styrket og forandret de institusjoner som har ansvaret for å spre teknologisk kunnskap. Det er særlig våre mange små og mellomstore bedrifter som har behov for slik bistand, fordi de mangler penger og ekspertise til å sikre sin egen videreutvikling.

Samtidig er innsatsen også gjort mer målrettet. Det er plukket ut i alt 5 hovedområder hvor vi regner med at det er størst muligheter.

Når vi øker forskningen innen materialteknologi og informasjonsteknologi er dette like viktig for våre tradisjonelle bransjer, som for nye. Det tredje satsingsområdet, bioteknologi, er et viktig satsingsområde for framtidige industriprodukter. Men den er også av stor betydning for eksisterende bedrifter, f eks i farmasøytiske industri.

Når vi legger så stor vekt på fornyelse og omstilling i næringslivet, betyr ikke det at all industri med en lang historie er uten fremtid. Smelteverksindustrien står jo nå for tyngden av vår industrielle eksport, og yter nå viktige bidrag til økningen av eksporten. Når vi har lykket med å redusere

det borgerlige underskuddet i utenriksøkonomien, skyldes det også de økte eksportinntektene fra disse bransjene.

Denne industrien vil fortsatt utgjøre et tyngdepunkt i vårt næringsliv - det er jeg sikker på at næringsministeren også klart understreket tidligere i dag.

La meg i denne forbindelse si litt om et tema jeg vet dere er opptatt av og som flere sikkert vil berøre i debatten etterpå: Den "årlige krangelen" om el-avgiften. I budsjettet er avgiften forelått økt fra 3,6 øre til 3,7 løre pr kwh som en generell sats. Det betyr en avgiftsøkning på 3%, altså mindre enn andre avgifter øker med.

Årsakene til at satsene for ferrolegeringsindustrien og den kraftkrevende industri i år er lavere, er konjunktursituasjonen for ett år siden, da budsjettet for 1988 ble behandlet. Nå er bransjene inne i en høykonjunktur.

Da så det vel ikke urimelig at man betaler den satsen som andre bedrifter og forbrukere betaler? Jeg sier det, selv om jeg vet at dere ser annerledes på det i denne forsamlingen.

Nå arbeider Regjeringen med en omlegging av el-avgiftssystemet, slik Stortinget ba om i forbindelse med behandlingen av energimeldingen. Det som bl a vurderes er å gjøre en del av el-avgiften fradragsberettiget på linje med moms. Regjeringen vil legge fram et forslag til endringer i løpet av våren.

Energiforbruket

Debatten om energiforbruket har de siste årene fått en ny og alvorlig dimensjon. Bruken av energi er årsak til en rekke av de mest alvorlige miljøproblemer verden over. En av de alvorligste trusler verden står overfor er faren for klimaendringer - den såkalte drivhuseffekten - eller om man vil: varmfellen. Det ser nå ut til å være bred vitenskapelig enighet om at trusselen er reell.

Satt på spissen vi vet at dersom dagens energiforbruk fortsetter, så vil det globale klima bli forandret. Vi vet ikke nøyaktig hvordan, men vi vet at det vil komme til å skje.

Det er bruken av fossile brensler, særlig kull, og olje, som er årsaken til problemene. På verdensbasis er det behov for å redusere forbruket av fossilt brensel gjennom energiøkonomisering og overgang til andre former for energi.

Disse utfordringer vil stå stadig mer sentralt i internasjonale politikk i årene som kommer. Og selv om Norge er et lite land, og selv om våre bidrag til de globale miljøproblemene er små, vil vi følge opp og aktivt møte utfordringene.

Regjeringen vil derfor arbeide for at industrilandene reduserer veksten i sitt energiforbruk med sikte på at dette kan stabiliseres omkring århundreskiftet. Det langsiktig mål er at verdensverdens samlede forbruk av fossilt brensel går ned. Dette er en formidabel oppgave - en av de største og samtidig mest påtrengende som verden har stått overfor.

Vår nasjonale energipolitikk må legges opp slik at vi er med og fremmer en slik global energipolitikk. Det har lenge vært en felles oppgave i Norge å oppnå økonomisk vekst med mindre vekst i energiforbruket enn tidligere. Ny kunnskap om de farer som truer det globale miljø krever imidlertid nå at vi setter oss høyere og dristigere mål. Derfor har vi i utkastet til partiprogram foreslått at Norge skal arbeide for utflating av energiforbruket omkring århundreskiftet. På lengre sikt må vi søke å redusere forbruket.

Hvordan skal vi greie det ? Det er som sagt det totale forbruk av fossilt brennstoff som er hovedproblemet. Vår kraftintensive industri bruker vannkraft, som jo er en fornybar energikilde. Da er det ikke i samsvar med den globale målsetting om reduksjon hvis denne produksjonen overtas av andre land som ville bruke fossilt brennstoff i prosessen.

Likevel er det viktig å gjennomføre en mer effektiv og rasjonell bruk av energien i kraftkrevende industri. Fordi spart elektrisitet vil kunne settes inn til erstatning for fossile brensler på andre områder der vi idag bruker kull eller olje.

I aluminiumsindustrien kan vi redusere elektrisitetsforbruket med opptil 3 - 4 Twh ved å effektivisere produksjonen.

I ferrolegeringsindustrien er det et stort muligheter for elektrisitetsproduksjon fra varmegjenvinning. Kun 4 av 13 smelteverk har idag installert slikt utstyr.

Vi vil sette igang et omfattende utredningsarbeid for å belyse hvordan vi kan fremme den prinsippielle målsetting. Arbeidet må foregå i nært samarbeid med andre land. Norge kan ikke alene forebygge de miljøtrusler det er tale om.

Internasjonalt samarbeid

Vi vil i fremtiden være mer avhengig av å kunne konkurrere på det internasjonale marked. Utviklingen i verden omkring oss vil i stadig sterkere grad påvirke våre egne muligheter.

I Vest-Europa har den økonomiske integrasjonsprosessen skutt ny fart og stiller norske myndigheter, næringslivet og fagbevegelsen overfor store utfordringer. Lokomotivet er EF-landenes arbeid for å gjennomføre utviklingen mot et indre marked i EF innen 1993.

Det indre marked utvikles gradvis. Det klippes ikke over noe bånd 1. januar 1993. Hver dag drøftes nye direktiver og betingelser for EFs indre marked. Når 70% av vår eksport går til EF-landene, er det klart at dette også er vårt marked.

Utvikling av det indre marked er en utfordring for Norge helt uavhengig av vår tilknytningsform til EF. Hovedoppgaven er nå å gå løs på den tilpasningsprosess som er nødvendig for at vi skal kunne sikre våre markedsandeler i Vest-Europa.

Regjeringen har opprettet et eget EF-utvalg med representanter fra fagbevegelsen og næringslivet.

Norge skal ha formannskapet i EFTA i første halvår neste år, noe som gir oss en ekstra mulighet til å påvirke og styrke ikke bare samarbeidet internt i EFTA, men også samordningen

overfor EF. Vi har allerede invitert alle regjeringssjefene i EFTA til Oslo i mars neste år for å drøfte den videre strategi.

Vi fikk bred oppslutning om Regjeringens linje da Stortinget drøftet Europaspørsmålene så sent som i juni. Vi er overbevist om at Norges interesser er best tjent med en aktiv tilnærming som virker mest mulig samlende også i befolkningen. Det vil på ingen måte styrke landets interesser å splitte nasjonen i disse spørsmålene.

Etter vårt syn er det også helt galt å ta standpunkt til endelig tilknytningsform før vi har kartlagt konsekvensene av de ulike alternativene.

Da Arbeiderpartiets landsstyre nylig drøftet EF-saken, var det full enighet om denne linjen. Landsstyret sa samtidig klart fra at et spørsmål om eventuelt medlemskap i EF må avklares gjennom folkeavstemning.

Landsstyret gikk også inn for at det nedsettes et bredt sammensatt Europa-utvalg med representanter også fra fagbevegelsen. Utvalget skal legge et best mulig grunnlag for debatten om vår plass i utformingen av det framtidige Europa.

Her vil vi fortsatt holde nær kontakt med våre sosialdemokratiske søsterpartier i Europa, for å fremme målene om et Europa med full sysselsetting, rettferdig fordeling og vern om miljøet.

*

Hvor godt vi lykkes med fornyelse og omstilling i næringslivet, vil være bestemmende for hva vi kan klare på andre områder. Dette preger også vårt arbeid med programmet for neste Stortingsperiode.

Vi må ta utgangspunkt i at det i årene framover bare være rom for en begrenset vekst i det offentlige forbruket. Derfor tar vi stilling til hva som er de viktigste oppgavene og hva landet har råd til.

Vi legger størst vekt på reformer som vil gi den enkelte større frihet og flere muligheter til å være med i aktivt arbeid.

Arbeiderpartiet vil sette kreftene inn på å løse disse oppgavene:

* Større trygghet for barna og barnefamiliene.

Det viktigste samfunnet kan gjøre for de minste barna er å utvide svangerskapspermisjonen og bygge flere barnehager. Her har vi satset hardt fra 1986 og vi vil videre. Svangerskapspermisjonen er utvidet fra 18 uker i 1986 til 24 uker neste år. Nå reiser vi målet om ett års svangerskapspermisjon.

Den skal kunne tas ut samlet, eller i form av kortere arbeidsdag gjennom barnets første åtte leveår. Vi mener også at mannen bør ta en del av de 52 ukene.

Vi har reist målet om barnehager til alle ved århundreskiftet. De store forsinkelsene i utbyggingen på 80-tallet har satt mange småbarnsfamilier i en vanskelig situasjon. Det er forferdelig mange barn som går glipp av dette tilbudet. Derfor må vi mobilisere det vi har av krefter for å utløse ideer og finne best mulig svar på et skrikende behov.

La oss gå nye veier og spørre hva som står i veien for flere plasser for flere barn. La oss være pågående, be om dispensasjoner og forsøk - slik at vi kan ligge foran barnehagemeldingen.

* Mere kunnskap til flere

Når vi blinker ut en sterkere innsats i skole og utdanning som ett av områdene vi vil satse mer på, er det en viktig del av en samlet politikk for å skape ny vekst for landet og nye muligheter for den enkelte.

Vi ønsker å utvide undervisningstiden og skoledagen i småskolen. Dagens skole er kort sagt basert på et samfunn der mamma er hjemme og tar imot barna etter 3 timer på skolen. Slik er det ikke lenger. Derfor mener vi elevene i de tre første skolene må få et aktivitetstilbud på skolen ut over undervisningstiden. Mye av det barna i dag gjør på kveldstid, kan legges inn her, i et samarbeide med vårt lokale organisasjonsliv.

Vi må også styrke kvaliteten i den videregående opplæring og i høyere utdanning. Det stiller også krav til innsats fra elever og studenter. Kunnskap kommer ikke av seg selv, det krever innsats.

* Større ansvar for miljøet.

Vi må alle ta et større ansvar for miljøet. Det gjelder lokalt, nasjonalt og globalt. Ikke noe område viser så tydelig vår avhengighet av hverandre og nødvendigheten av samfunnsstyring, samfunnsansvar, holdninger og felles tak for felles framtid.

Miljøpolitikk skal ut av sin rolle som en sektor med sine tilhengere, til å bli en kjede av grunnleggende hensyn som automatisk bringes inn på alle områder. Først når det er forstått og satt i system, er vi virkelig på vei mot en bærekraftig utvikling i Norge.

For næringslivet representerer miljøhensynene også en nye mulighet. Miljøvennlige prosesser og utstyr vil bære være et konkurransefortrinn, og et vekstområde internasjonalt som kan gi grunnlag for eksport.

* En bolig til å leve med.

Hvorfor sier vi det ? Fordi mange har lånt seg til fant og lagt seg på en boligstandard og en boligstørrelse de ikke kan make. Vi må bygge flere boliger, minst 30 000 i året. Vi må bygge flere mindre boliger, hvis de unge skal få en bedre sjanse på boligmarkedet. Da må vi igjen satse på Husbanken som den sentrale boligbanken.

Vi tar et skikkelig løft i neste års budsjett. Men vi fortsetter arbeidet med å utvikle låneordningene for å få en bedre fordeling av boutgiftene over livsløpet, med lengere avdragstid og små avdrag de første årene.

* En trygg og aktiv alderdom.

Det store flertall eldre holder seg friske og levende til langt opp i åra og ønsker å bo hjemme så lenge som mulig. De

ønsker å være aktive eldre - og det skal de få være. Likevel står vi overfor en stor utfordring når vi skal sikre det økende antall eldre et tjeneste- og omsorgstilbud som er vårt velferdssamfunn verdig. Tilbudene skal være hjelp til selvhjelp. Sykehjemmene skal være service-senter også for de som bor hjemme. Her trengs nytenkning på et bredt felt.

*

Den politiske situasjonen

Mindretallsregjeringer gir ikke alltid de klareste skillelinjene, fordi det i Stortinget er nødvendig å fatte vedtak gjennom et reelt samarbeide.

Fram mot valget må vi få fram en sterkere ideologisk debatt med utgangspunkt i hverdagsproblemene og den virkelighet vi lever i. Vi må få til en reell diskusjon om de valg vi må ta i vårt land og de verdier vi må fremme. Arbeiderpartiet skal gjøre alt som står i dets makt for å få det til. Det er det sterkeste svaret vi kan gi - på de mange kortsiktige taktiske utspill som preger den politiske debatten-

Valget i 1985 sto mellom to regjeringsalternativer. For velgerne var det valget tydelig og klart, med Arbeiderpartiet som det klare alternativ til den sittende regjering. Ved neste korsvei set det ut til at alle de borgerlige partiene vil legge opp til å profilere seg alene.

Kristelig Folkepartis leder, Kjell Magne Bondevik har klart avvist Høyre som et hovedalternativ i norsk politikk.

Men Bondevik kan jo ikke skape noen front mot Arbeiderpartiet, når han varsler at Kristelig Folkeparti vil satse på en aktiv innsats for global rettferdighet og en aktiv miljøpolitikk ! Dette koker ned til en klar profilering overfor Høyre. Det samme ser vi nå i Senterpartiet.

Det understreker utviklingen vi har sett siden regjeringsskiftet, der de borgerlige partiene ikke utgjør noe alternativ, og der skillelinjene mellom Høyre og mellompartiene igjen er blitt tydeligere.

For oss er oppgaven klar: Vi skal kjempe for våre verdier, for et program som mobiliserer til innsats, til solidaritet og samarbeid for felles framtid.

Nå som tidligere har arbeiderbevegelsen bare seg selv å stole på. Vår styrke vil være å utforme et program titusener identifiserer seg med og vil slåss for og som minst 1 million vil stille seg bak på valgdagen. Skal vi greie den jobben trenger vi aktiv støtte og deltakelse fra fagbevegelsen. For uten det vil heller ikke den politiske del av arbeiderbevegelsen bli satt i stand til å gjøre sin del av oppgaven.

Jeg har en utfordring til dere - og til alle andre som deler vårt grunnleggende syn på de ideer og holdninger som må prege samfunnsutviklingen. La oss kjempe sammen for våre felles mål. La oss ikke glemme hva kampen står om, og gå i den felle at vi undervurderer våre motstandere. De er sterke, de vil mobilisere mot oss fra høyre side. Da trenger vi fagbevegelsen i kamp mot de krefter som har andre mål enn våre.

I dag har vi nøyaktig 11 måneder på oss. Gå ut i debatt mot høyrepartienes forslag til løsninger og alternativer. Det er de vi risikerer å møte leve med, hvis vi ikke vinner kampen om 90-åras Norge.